

Εκεί όπου ο τόπος αναδίδει μνήμες Εμφυλίου και βουνίσιο αέρα φιλτραρισμένο από οξιές και έλατα, το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας «ανοίγεται» στη φύση και φτιάχνει υπαίθρια «εργαστήρια» με τη βοήθεια φοιτητών, καθηγητών και εικαστικών. Ξεναγηθήκαμε σ' ένα από τα πιο πρωτότυπα «μουσεία» του κόσμου!

Πρέσπες

Καλλιτεχνική γυμναστική στα βουνά

ΚΕΙΜΕΝΟ | ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΟΛΙΤΗ (polit@enet.gr)
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ | ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΚΚΑΣ

Η

«Η Μακεδονία είναι ελληνική» υπενθυμίζει το ένα σύνθημα στην είσοδο του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, με την υπογραφή ακροδεξιάς οργάνωσης. «Κανένας δεν ανήκει πουθενά», γραμμένο ακριβώς δίπλα, με ένα αλφάδι από κάτω. Λίγο πιο μέσα, στο χώρο που φιλοξενεί τη νεοσύστατη Σχολή Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, το σκηνικό αλλάζει. Εδώ δεν θα βρεις τίποτα γραμμένο στους τοίχους, κι όμως όλη η σχολή σου «μιλάει». Ανάμεσα στα έργα και τις εγκαταστάσεις των φοιτητών, θα δεις και συνθήματα, παραδοξολογίες, ποιήματα και μικρά κείμενα, αναρτημένα σε λευκές κόλλες, και τοιχοκολλημένα με παιγνιώδη διάθεση παντού. Κανείς όμως δεν έχει τη διάθεση να βανδαλίσει, να επιτεθεί στους τοίχους – που δεν είναι γκρίζοι, αλλά ούτως ή άλλως γεμάτοι χρώμα και συναίσθημα.

«Μα ούτε ένα γκράφτι;» παραπονιέται αστειευόμενος ο πρόεδρος του τμήματος Δημήτρης Μπέσσας. «Παραείναι ήσυχα τα παιδιά, εγώ τους λέω εκτονωθείτε». Φαίνεται όμως πως οι σπουδαστές του τμήματος –που λειτουργεί μόλις δύο χρόνια– έχουν και άλλες ευκαιρίες εκτόνωσης. Μολονότι οι χώροι είναι ανεπαρκείς –το κτιριακό είναι το νούμερο ένα πρόβλημα της σχολής– δυο ανάσες παραπέρα βρίσκεται το πιο όμορφο ατελιέ που θα μπορούσε κανείς να φανταστεί. Ένα καλλιτεχνικό εργαστήριο χωρίς τελάρα και καβαλέτα, ένα «μουσείο χωρίς τοίχους» όπως το οραματίζονται οι καθηγητές της σχολής. Η φύση είναι το πιο πλούσιο πανεπιστήμιο, και δεν χρειάζεται καν εισαγωγικές εξετάσεις.

Η πρόσκληση ενδιαφέροντος για τη «Δεύτερη εικαστική πορεία στις Πρέσπες», φέτος το καλοκαίρι, ήταν ανοιχτή. Δεν

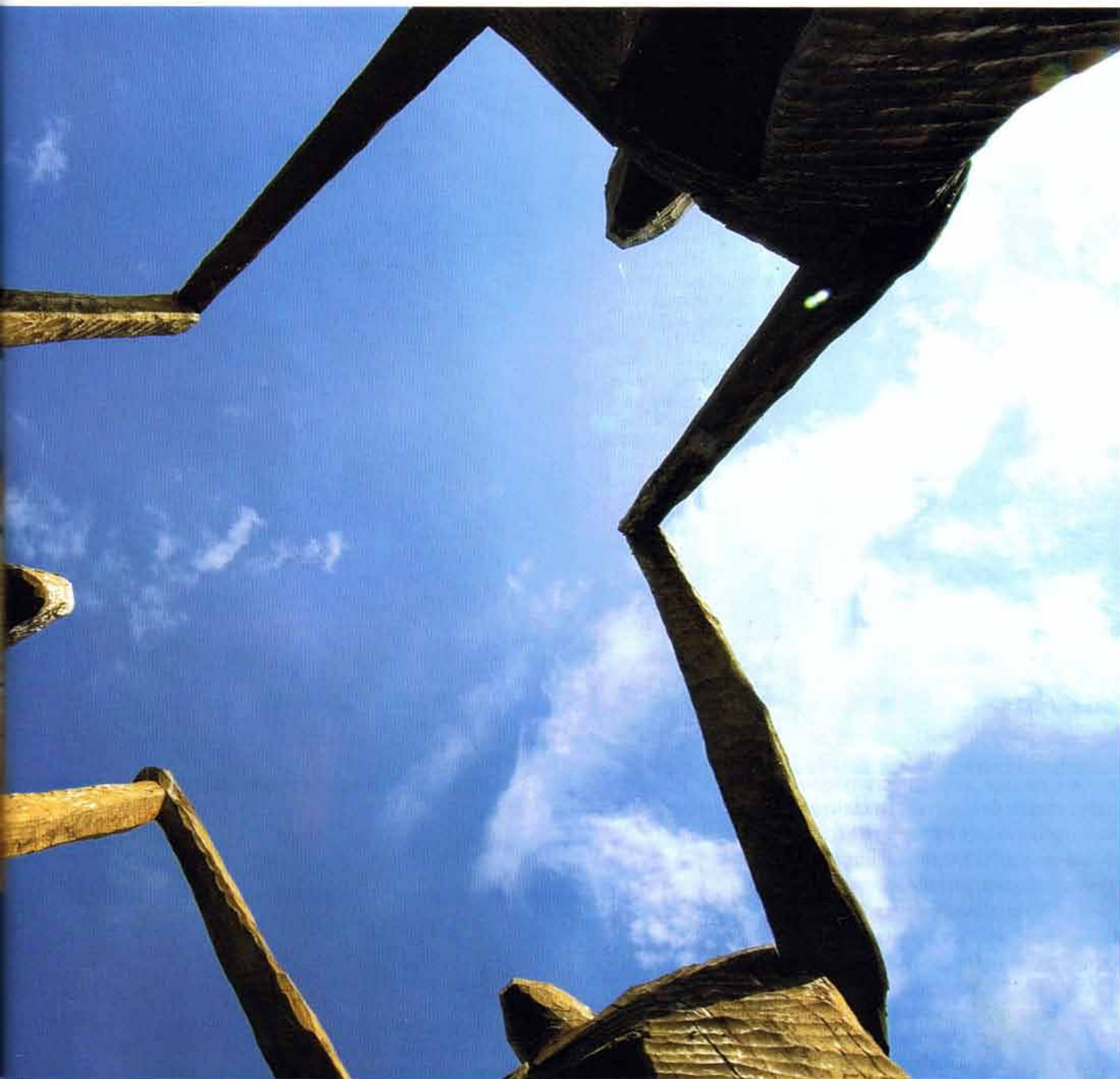
Το «καλλιτεχνικό πρόταγμα» της εικαστικής πορείας στις Πρέσπες, όπως διατυπώνεται στο πρόγραμμα του τριημέρου, ακούγεται και είναι φιλόδοξο. Μια προσπάθεια που εν δυνάμει θα μετατρέψει τις Πρέσπες σε ένα εργαστήριο ιδεών δίχως σύνορα, σε ένα χώρο-πλαίσιο, όπου νομαδικές διαδικασίες στην περιοχή θα σχηματίζουν εικαστικά, και όχι μόνον, έργα που θα αποτυπώνουν ενέργειες συνάντησης, ανταλλαγής, δημιουργίας.

απευθυνόταν αποκλειστικά στους φοιτητές της σχολής, ούτε μόνο σε εικαστικούς καλλιτέχνες. Το πείραμα ξεκίνησε πέρυσι, όταν η σχολή ήταν ακόμα στα σπάργανα, και θα επαναληφθεί το 2009 – οπότε θα ολοκληρωθεί ένας κύκλος «έργων σε εξέλιξη».

Το «καλλιτεχνικό πρόταγμα» –για να θυμηθούμε τον Κορνήλιο Καστοριάδη– της εικαστικής πορείας στις Πρέσπες, όπως

Πρέσπες

διατυπώνεται στο πρόγραμμα του τριημέρου, ακούγεται και είναι φιλόδοξο. Μια προσπάθεια που «εν δυνάμει θα μετατρέψει τις Πρέσπες σε ένα εργαστήριο ιδεών δίχως σύνορα, σε ένα χώρο-πλαίσιο, όπου νομαδικές διαδικασίες στην περιοχή θα σχηματίζουν εικαστικά και όχι μόνον έργα που θα αποτυπώνουν ενέργειες συνάντησης, ανταλλαγής, δημιουργίας».

Και τι σημαίνει νομαδικές διαδικασίες

για τον αμύητο; Κατ' αρχήν πρωινό ξύπνημα και πεζοπορία, στο όρος Βαρνούντα, πλάι στο ιστορικό Βίτσι. Με οδηγό τον ντόπιο ορειβάτη Θοδωρή Φάτση –που γνωρίζει τα βουνά πέτρα την πέτρα– η παρέα των εικαστικών, των φοιτητών και των δασκάλων, μαζί με τη δημοσιογραφική αποστολή, ξεκινάει με άγριες καλλιτεχνικές και ορειβατικές διαθέσεις, φορτωμένη με προμήθειες, σλίπινγκ μπαγκ και σκηνές,

για την πρώτη διανυκτέρευση στα βουνά. Η πεζοπορία, σχετικά σύντομη αλλά ικανή για να ταλαιπωρήσει αρκετές ευαίσθητες πατούσες, ξεκινά από τη Βίγλα –όπου βρίσκεται το ορειβατικό καταφύγιο και σταματά λίγο πριν από τη θέση Πινερίτσα– στα 2.100 μέτρα.

Στις κορυφογραμμές του Βαρνούντα, όπως και στο Βίτσι, τα σημάδια από τις μά-

χες του Εμφυλίου είναι ορατά. Εκεί που ο φυσιολάτρης απολαμβάνει το βουκολικό τοπίο, τον καθαρό αέρα, τις οξιές και τα έλατα, ο ερασιτέχνης ιστοριοδίφης διακρίνει πεδία μαχών, φαντάζεται τις πράσινες ραχούλες σπαρμένες πτώματα, ακούει με το νου του τις βόμβες να πάλμ να σκάνε στα κεφάλια των ανταρτών. Στις πλαγιές διακρίνονται αμυριά από γρανίτη, ερείπια πολυβολείων, μέσα τους ακόμα σκουριάζουν θραύσματα από οβίδες και πυροκροτητές. Σε ένα χαντάκι βρίσκονται σωρό απενεργοποιημένες ρουκέτες – όποιος τις βρίσκει τις αφήνει εκεί σαν ένα είδος βουβού μνημείου, μας εξηγεί ο οδηγός.

Κάτω, στα χωριά των Πρεσπών, οι μνημεις του Εμφυλίου ακόμα στοιχειώνουν την ιστορία του τόπου. Οι εγκαταλειμμένοι οικισμοί, οι πρόσφυγες και οι εκτοπισμένοι –που χρησιμοποιούνται πάλι ως μοχλός πίεσης από την ηγεσία της γειτονικής FYROM– έχουν αφήσει ως σήμερα ανοιχτές πληγές. Στο χωριό Πύλη, το πάλαι ποτέ άλλοτε αρχηγείο του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος, οι κάτοικοι διεκδικούν εδώ και χρόνια να γίνει μουσείο η περίφημη Σπηλιά του Ζαχαριάδη. Επιτέλους φέτος, μας λέει ο δήμαρχος, βρίσκονται πολύ κοντά στο να το πετύχουν. Οχι, δεν θα δεχθούν επισκέψεις από δημοσιογράφους, ακόμα είναι πολύ νωρίς και έχει καεί η γούνα τους από αθετημένες συμφωνίες.

Ενα περίεργο μείγμα φιλοξενίας και δυσπιστίας, πλησιάζματος και απόστασης, χαρακτηρίζει τους κατοίκους των Πρεσπών. Ενα περίεργο μείγμα είναι η περιοχή ολόκληρη, στα σύνορα τριών χωρών (Ελλάδα-FYROM-Αλβανία), με Βλάχους, ντόπιους σλαβόφωνους που μιλάνε τα «ντόπικα», Πόντιους από τις ανταλλαγές πληθυσμών του Βενιζέλου και πολλούς αλβανούς κατοίκους, που τροφοδοτούν την περιοχή με εργατικά χέρια και δίνουν ζωή στα σχολεία του δήμου.

Εδώ η κύρια εργασία είναι το φασόλι – στα χωράφια δουλεύουν κυρίως Αλβανοί, πολλοί από αυτούς περνάνε τα σύνορα το πρωί, εργάζονται και γυρνάνε το βράδυ. Οι συνοριοφύλακες, επιφορτισμένοι με το καθήκον να φυλάνε τα παράνομα περάσματα, συλλαμβάνουν λαθρομετανάστες καθημερινά. «Αυτούς που έρχονται για τα χωράφια τους αφήνουμε» μας λέει ανεπι-

Πάνω, η επιμελήτρια τέχνης-μουσειοπαιδαγωγός Μαρία Αγγελή συντόνισε εργαστήριο για τα παιδιά των Πρεσπών με θέμα τη δημόσια τέχνη. Το εργαστήριο πραγματοποιήθηκε στο Στέκι του Πολιτιστικού Τριγώνου Πρεσπών στο Λαιμό. Κάτω, οι φοιτητές Ρένα Γρηγοριάδου και Παντελής Ταμουτσέλης φωτογραφίζονται με τα έργα τους στους χώρους της σχολής στη Φλώρινα. Η Ρένα παρουσίασε περφόρμανς με θέμα το «Πεδίο» σε σχέση με το βλέμμα, ενώ ο Παντελής προσέγγισε το «Πεδίο» με μια σύνθετη εγκατάσταση με αμβροβόλη και σπρέι σε λαμαρίνα.

Ενα περίεργο μείγμα είναι η περιοχή ολόκληρη, στα σύνορα τριών χωρών (Ελλάδα-FYROM-Αλβανία), με Βλάχους, ντόπιους σλαβόφωνους που μιλάνε τα «ντόπικα», Πόντιους από τις ανταλλαγές πληθυσμών του Βενιζέλου και πολλούς αλβανούς κατοίκους.

Πρέσπες

σημα νεαρός συνοριοφύλακας που βοηθάει τον οδηγό της αποστολής.

Η αστυνομία, ο στρατός, η εκκλησία, θεσμοί με έντονη παρουσία στην εσχατιά των συνόρων, ακόμα περισσότερο στη Φλώρινα, πάνω από την οποία ακόμα δεσπόζει τη νύχτα ένας γιγάντιος σταυρός από νέον – «ο σταυρός του Καντιώτη» όπως τον αποκαλούν. Πάνε 17 χρόνια από τότε που η Φλώρινα είχε απασχολήσει τη διεθνή επικαιρότητα, με αφορμή το σαμποτάζ των παρατηρησκευτικών οργανώσεων στο «Μετέωρο βήμα του πελαργού» και αποκορύφωμα τον αφορισμό του Θεόδωρου Αγγελόπουλου από τον κραταιό τότε μητροπολίτη Αυγουστίνο Καντιώτη. Ο αιωνόβιος πλέον ιεράρχης έχει αφήσει το στίγμα του στην πόλη, όμως η σημερινή Φλώρινα είναι και μια πολύχρωμη φοιτητούπολη, με έντονη την παρουσία των καλλιτεχνών. «Το ξέρατε ότι η Φλώρινα έχει τα περισσότερα δηλωμένα εικαστικά ερ-

Στις κορυφογραμμές του Βαρβούντα, όπως και στο Βίτσι, τα σημάδια από τις μάχες του Εμφυλίου είναι ορατά. Εκεί που ο φυσιολάτρης απολαμβάνει το βουκολικό τοπίο, τον καθαρό αέρα, τις οξιές και τα έλατα, ο ερασιτέχνης ιστοριοδίφης διακρίνει πεδία μαχών, φαντάζεται τις πράσινες ραχούλες σπαρμένες πτώματα, ακούει με το νου του τις βόμβες να πάλμ να σκάνε στα κεφάλια των ανταρτών.

γαστήρια σε αναλογία πληθυσμού από κάθε πόλη της Ελλάδας;» μας λέει ο καθηγητής της σχολής Γιάννης Ζιώγας. «Η Φλώρινα ανεβάζει το επίπεδο της σχολής και όχι το αντίστροφο», απαντά ο δευτεροετής σπουδαστής Παντελής Ταμουτσέλης, όταν τον ρωτάμε αν αναβαθμίστηκε η πόλη μετά την ίδρυση σχολής καλών τεχνών. Ο Παντελής, γέννημα θρέμμα της Φλώρινας, από οικογένεια ζωγράφων, είναι περήφανος για την καλλιτεχνική παράδοση του τόπου του. «Δεν ξέρω τι κάνει τη Φλώρινα τόσο διαφορετική, ίσως να 'ναι το νερό». Η αγιογραφία και η λαϊκή ζωγραφική παραμένουν τα δυνατά χαρτιά της εικαστικής κίνησης στην περιοχή, η οποία παίρνει νέα ώθηση με την ίδρυση μιας ανώτατης σχολής που δίνει ισόποση έμφαση όχι μόνο στις λεγόμενες «καλές» αλλά και στις εφαρμοσμένες τέχνες.

Η σύνθεση των φοιτητών είναι ενδεικτική του χαρακτήρα της σχολής, που δεν

Αριστερά, η φοιτήτρια Χριστίνα Ζυγούρη φωτογραφίζεται με έργο της με θέμα την «Ισορροπία». Η Χριστίνα έρχεται από τη Θεσσαλονίκη και στα δύο χρόνια που σπουδάζει στη Φλώρινα βρήκε ήδη δουλειά ως γραφίστρια. «Η κοινωνία είναι ανοιχτή, μας αγκάλιασε», λέει η ίδια. Μια βόλτα στη Φλώρινα, όπου θα δεις διάσπαρτες γκαλερί, αρκεί να σε πείσει για το καλλιτεχνικό υπόβαθρο της πόλης.

είναι ελιτίστικος, αλλά ούτε και παραδοσιόπληκτος. Οι περισσότεροι έρχονται από τη βόρεια Ελλάδα –Θεσσαλονίκη, Αμύνταιο– αρκετοί μένουν στη Φλώρινα, όλοι δοκιμάζονται σε όλα για 2 χρόνια, προτού διαλέξουν ειδικότητα σε ένα τομέα.

Η «Εικαστική πορεία προς τις Πρέσπες», που υλοποιήθηκε από τη Σχολή Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, με την υποστήριξη του Δήμου Πρεσπών, και σε συνεργασία με το «Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών», φιλοδοξεί πολλά περισσότερα από το να είναι μια φοιτητική εκδρομή. Ήδη οι συμμετέχοντες έκλεισαν ραντεβού για το χειμώνα, να επανορθώσουν ένα κατεστραμμένο καταφύγιο, στις κορυφές του Βαρνούντα, ενώ υπάρχει σκέψη να δοθεί μόνιμο ατελιέ (artist in residency) σε καλλιτέχνες πάνω στο βουνό.

Στην πορεία συμμετείχαν οι καθηγητές της σχολής Γιάννης Ζιώγας, Φωτεινή Καρυωτάκη, Σοφία Κυριακού, Ινγκο Ντουάνμπαρ, οι εικαστικοί Γιώργος Ταξιαρχόπουλος, Δήμητρα Ερμείδου, οι φωτογράφοι-θεωρητικοί Πηνελόπη Πετσίνη, Νίκος Παναγιωτόπουλος (καθ. ΤΕΙ φωτογραφίας) και η επιμελήτρια τέχνης Μαρία Αγγελή. Στο συντονισμό βοήθησαν οι Αγγελική Αυγητίδου και Φίλιππος Καλαμάρας.

Αποχαιρέτησαμε τις Πρέσπες με ανάμεικτα συναισθήματα, ετερόκλητες εμπειρίες και μεγάλη περιέργεια να δούμε το επόμενο κεφάλαιο. Τα καλλιτεχνικά συνέδρια –του βουνού και των λιμνών– έχουν ήδη βγάλει τα συμπεράσματά τους και βρίσκονται σε διαδικασία αναστοχασμού. Εμείς, ως παρατηρητές, μαζέψαμε τα μπαγκάζια μας και κατηφορίσαμε στο κλεινόν άστυ, με το κεφάλι γεμάτο εικόνες από φύση, τέχνη και κάποια ερειπωμένα χαλάσματα της ιστορίας.

«Μεθαύριο θα έρθουν 30.000 κομμουνιστές και πρέπει να είμαστε σε ετοιμότητα» λέει ένα φανταράκι, που πίνει μπίρες στο Λαιμό, ενώ μια μπάντα από τη Θεσσαλονίκη παίζει ελληνικό ροκ. Οι καλλιτέχνες φεύγουν, η κατασκήνωση της ΚΝΕ έρχεται να τιμήσει τα λημέρια του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος. Είπαμε, οι Πρέσπες προσφέρονται, όχι μόνο για τέχνη, τουρισμό και αναψυχή αλλά και για εντατικά μαθήματα επαναστατικής γυμναστικής και ιστορικής μνήμης.

Ένα χορταριασμένο αθλητικό παπούτσι, που πιθανόν το φόραγε κάποιος λαθρομετανάστης, ήταν ένα από τα ευρήματα της φετινής «Πορείας προς τις Πρέσπες». Στα ορεινά μονοπάτια των συνόρων βλέπεις παρατημένα παλιόρουχα και παπούτσια, συχνά ανά δεκάδες. Τα λερωμένα, τ' άπλυτα, τα ρούχα της μεγάλης φυγής.

Πρέσπες

